

Hoofdstuk 6 - Met een (leer)stoornis sta je op en ga je slapen, tips voor ouders

Het verhaal van Niek¹

Niek is de jongste van drie kinderen. Niek is normaal begaafd maar toen hij in het eerste leerjaar zat, las hij niet echt. Hij bediende zich van een eigen gebaren- en tekensysteem waardoor hij onthield wat er in een tekst stond (poes, das, raam, ...). Niek heeft dyslexie, dyscalculie en dysorthografie. Niets gaat bij hem automatisch.

Het verhaal van Niek vertelt vooral de inspanningen van zijn ouders. Dankzij hun inzet is Niek een gelukkig kind. Samen met alle partijen, Niek niet in het minst, zetten zij tijd, geld en energie in. Niek's moeder is deeltijds gaan werken om voldoende tijd te kunnen investeren.

Toen het eerste leerjaar voorbij was, kon Niek nog niet lezen. Daarom deed hij het jaar over. Toen pas werd de diagnose gesteld en de school verwees hem naar type 8. Niek leek echter een heel pienter kind en de ouders wilden dat hun zoon naar een school met gewoon onderwijs ging.

Niek ging van dan af geregeld op remediëring bij een deskundige. Om goed te weten wat er met Niek kon gebeuren, vergezelden de logopedist en de taakleraar hem. In het secundair onderwijs bleef Niek geregeld op remediëring gaan, met de leraar Frans, de klasleraar en de logopedist. De raadplegingen vonden altijd plaats tijdens de schooluren. Vanaf het derde leerjaar basisonderwijs had Niek grote moeilijkheden met lezen en rekenen. Vraagstukjes i.v.m. rekenen kon hij niet lezen. Er kwam geen vooruitgang in die vaardigheden.

De ouders van Niek kregen advies bij Modem² zodat ze verschillende soorten software konden uitproberen. Zij kozen voor *Kurzweil 3000*, een programma dat documenten voorleest en toelaat in het document notities toe te voegen. Niek begon met de pc te werken in het vierde leerjaar van het gewone basisonderwijs. Hij leerde blind typen op drie maanden en beheerst dat nu volledig.

Vanaf het zesde leerjaar scanden pa en ma alle leerboeken in.

- Het scanningproces verliep niet vanzelf en nam vooral heel veel tijd in beslag.
- Aanvankelijk moesten Niek's ouders alle kosten zelf dragen.

Later kregen zij een erkenning via het Vlaams Fonds³. In de verklaringen over de leerhandicap werd naar voren gehaald dat:

- Niek normaal begaafd is, hard en gedreven werkt
- het financiële aspect zwaar is om te dragen
- het schrijven met pc goed is, terwijl dat niet het geval is zonder pc
- het leesniveau in vergelijking met leeftijdsgenoten heel laag is.

Niek's leerhandicap werd erkend op basis van geschreven verklaringen vanuit de logopedie, het centrum voor leerlingenbegeleiding, de remediëringdeskundige, de school en de ouders.

Het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap geeft via het ziekenfonds tegemoetkomingen in de vorm van een eenmalige bijstandskorf. Het programma *Kurzweil 3000* werd terugbetaald. Kinderen geboren vanaf 1995 kunnen verhoogd kindergeld krijgen bij dyslexie, maar Niek is geboren in 1993 en had daarop dus geen recht.

Niek is nu 14 en beëindigde het eerste leerjaar A, optie moderne wetenschappen, met heel goede resultaten en een A-attest in een gewone secundaire school. Niek mag alle verdere opties en studierichtingen aanvatten. Zelf is hij nog niet tevreden over de resultaten voor Frans. Hij wil daarvoor hulp. Tijdens de vakantieperiodes oefent hij elke dag een half uurtje op schoolvakken en lezen. Als hij dat niet doet, merkt hij dat hij in september ontzettend veel is vergeten en dat het lezen nog minder goed lukt. Het lezen onderhoudt hij vooral met gesproken boeken die hij huurt bij de blindenbibliotheek⁴.

De ouders begonnen de scanning van de leerboeken voor het tweede jaar secundair onderwijs in april van het voorgaande schooljaar. Na het scannen moet elk document manueel worden bijgewerkt.

¹ Bewerking van een interview, afgenomen door Jenny Van Hoey in het kader van dit project.

² MODEM is een adviescentrum dat concrete ondersteuning biedt aan personen met een handicap en hun (professionele) omgeving. Je kan bij MODEM terecht met vragen over twee thema's: computeraanpassingen voor mensen met een handicap (hard- én software) en communicatiehulpmiddelen. Het advies is onafhankelijk, vrijblijvend, deskundig en op maat van de cliënt. In een demonstratieruimte kunnen de besproken hulpmiddelen worden bekeken en uitgeprobeerd. MODEM kreeg van het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap een erkenning als gemachtigd expert. MODEM Communicatie- en Computercentrum, Doornstraat 331, 2610 Wilrijk, Tel. 03 820 63 50, fax 03 828 69 64, E-mail modem@stichtingkinsbergen.be en www.modemadvies.be.

³ Het Vlaams Fonds of het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) wil de participatie, integratie en gelijkheid van kansen van personen met een handicap bevorderen in alle domeinen van het maatschappelijk leven. Het doel is dat zij de grootst mogelijke autonomie en levenskwaliteit bereiken. Het VAPH subsidieert hiertoe personen met een handicap en diensten of voorzieningen op verschillende domeinen: hulpmiddelen en aanpassingen, diensten en voorzieningen, persoonlijke-assistentiebudget en Werk en opleiding. <http://www.vahp.be>.

⁴ Boeken ingelezen op dvd door vrijwilligers en verzorgd door blindenorganisaties, m.n. Licht en liefde en de Brailleliga.

Wiskundeboeken inscannen blijft heel tijdrovend en moeilijk te realiseren. Niek kan zelfstandig werken op school en thuis als hij de voorleesfunctie mag gebruiken. In de andere gevallen heeft hij steeds iemand nodig die naast hem zit en alles voorleest.

Niek is ondertussen ICT-expert. Hij neemt alle ICT-apparatuur altijd mee in een speciale boekentas. Hij kan zelf toetsen inscannen en werkt met memorystick en pdf-file. Hij gebruikt ook e-mail om taken te versturen. Voor alle werkzaamheden in de klas maakt hij gebruik van oortjes, zodat het geluid niemand stoort.

- + Niek kan dankzij de scanning, ICT en voorleessoftware zelfstandig lezen, lessen leren, blanco bladen invullen, toetsen en samenvattingen maken, afdrukken op school, zelf plannen in een schoolagenda op de laptop.
- + De controle en de reflectie over het eigen leren is groot.

Het verhaal van An

An	Wat bracht dit jaar haar op?
<ul style="list-style-type: none"> • is 12 jaar • zit in het eerste jaar secundair onderwijs • is in haar tweede school • heeft ernstige leesproblemen • heeft leesniveau AVI 5 • heeft ernstige spellingproblemen • schrijft vooral fonetisch • heeft moeilijkheden om woorden te vinden • heeft zwakke verbale uitdrukingsvaardigheden • heeft veel moeite om basiskennis te automatiseren, zowel in taal als rekenen • heeft verbaal IQ 138 • heeft per formaal IQ 108. 	<ul style="list-style-type: none"> • In de eerste graad secundair onderwijs Moderne Wetenschappen leert An ondersteunende programma's gebruiken omdat het studeren en verwerken complexer wordt. Zij is niet meer de enige leerling met computer en dat doet haar deugd. • An gebruikt momenteel: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Word</i> • <i>Sprint Plus</i> • <i>Overhoor</i> • Zij kan: <ul style="list-style-type: none"> • zelfstandig lezen dankzij <i>Sprint Plus</i> • schrijven en spelling zelf controleren dankzij het elektronische woordenboek (Van Dale) en de <i>Skippy</i>- woordvoorspeller • ordelijk en leesbaar noteren • zelfstandig studeren dankzij de voorleessoftware.

De mama van An aan het woord¹

Al na 6 woordjes in het eerste leerjaar basisonderwijs vielen er zaken op. An had al logo gevolgd in de kleuterschool voor zinsbouw. Eind tweede leerjaar haalde zij 90% voor wiskunde, maar viel zij uit voor taal. Gevolg: emotionele problemen, kinderpsychiatrie, verder onderzoek, nog eens op onderzoek, ...

In het derde leerjaar had zij nog steeds enorme problemen met spelling. De eerste stappen naar computergebruik thuis werden gezet. An leerde typen met *Easy Type*². De eerste typvaardigheden aanleren duurde lang.

In het vijfde leerjaar ging de computer voor het eerst mee naar school. De laptop ging over en weer mee tussen huis en school. Het ging niet gemakkelijk. Om de agenda te lezen moest telkens de computer gestart worden. Van de leerkracht zelf kreeg An helemaal geen ondersteuning. De godsdienstleerkracht echter zag het wel zitten om de laptop ook in haar les te gebruiken. An nam het bordschema over in de klas en thuis werkte zij samen met mama de opmaak bij. Zij leerde werken met 'opmaak kopiëren en plakken' en samen verbeterden ze de fouten. Vanaf het vijfde leerjaar schakelden mama en An de computer ook in voor Frans. Thuis had An via preteaching al drie hoofdstukken Frans verwerkt. Zij bleek beter te spellen op computer. De computer mocht nu ook aan tijdens de les Frans.

¹ Gedeeltelijk overgenomen uit: COOREMAN, A., ICT als hefboom tot integratie van leerlingen met leerstoornissen. In: GOMBEIR, D. (red.), *Jongeren met extra zorg. Stimuleren en compenseren met hulp van ICT*, Wolters Plantyn, Mechelen, 2007, p.151-168.

² Easy type is een hulpmiddel om snel en op een plezierige manier te leren typen, <http://www.learn-to-type.net>. Meer softwareprogramma's om te leren typen vind je op pagina 48.

De ouder als coach, tips

Je kind leest heel moeizaam. Nochtans oefen je al maanden intensief zoals de school het vraagt. In het derde leerjaar staat op het eindrapport “Nog flink oefenen voor lezen”. Je kind schrijft zo onleesbaar dat je er zelf kribbig op reageert. De therapie bij kine en logo geeft onvoldoende vorderingen. De spelling van je kind baart je grote zorgen. Hoe moet hij later iets op papier zetten? In al deze gevallen blijf je zoeken naar hulp, therapie en misschien andere hulpmiddelen.

Voor kinderen, jongeren en volwassenen met ernstige problemen bij het lezen, spellen en schrijven, kan een computer een enorm verschil maken. Dit blijkt duidelijk uit het verhaal van Toon (inleiding) Wim (hoofdstuk 5) en Niek (hoofdstuk 6).

Scholen laten computers in de klas schoorvoetend toe. Het vraagt van jou, als ouder, inspanningen en assertiviteit om je kind met een laptop of computer in de klas te laten werken. De financiële kosten zullen dikwijls uit eigen zak moeten komen.

De map ‘Surfplank’ wil dit op lange termijn zien veranderen. De praktische fiches in deze map helpen ouders en gemotiveerde leraren over de eerste technische drempels. De digitale bibliotheek van het project DIGIBIB krijgt langzaam vorm. ICT-eindtermen zullen het actief en dagelijks gebruik van de computer in de klas vergemakkelijken. Ondertussen ben jij de beste en belangrijkste pleitbezorger om je kind met computer te leren en te laten werken.

Hoe begin je eraan?

- 👉 Zorg dat je kind graag en veel met de computer werkt. Zoek leerspelletjes op het internet. Schrijf mails naar vrienden en familie. Surf met je kind op zoek naar leuke sites.
- 👉 Werk met deel 2 - *Word, mijn maatje in de les*. Start met de eerste les. Als je vertrouwd bent met *Word*, begin je met je kind meteen aan een taak voor de klas zoals in de eerste fiche beschreven staat. Ben je minder vertrouwd met *Word*, gebruik dan de fiches om zelf beter en efficiënter met *Word* te werken. Werk de fiches één na één door. Pas telkens toe op documenten die voor jouw kind nuttig en nodig zijn. Laat je kind mee de fiches lezen. Leer je kind stap voor stap uitvoeren wat op de fiches staat.
- 👉 Werk met deel 4 - *ICT als brug tussen capaciteit en beperking*. Ga naar hoofdstuk 4 en volg de stappen om het voorleesprogramma *DeskBot* te downloaden. Volg de fiches uit deel 4 om je kind het plezier van een voorleesprogramma te laten ontdekken.
- 👉 Raadpleeg deel 3 - *De computer, mijn coach bij het leren en studeren*. Kies de fiches die het best aansluiten bij de oefenmogelijkheden die je kind nodig heeft.
- 👉 Je kind hoeft op dit ogenblik nog niet vlot te kunnen typen. Verwacht niet dat je kind meteen zelfstandig kan werken, opslaan, teksten oproepen, ... Gun je kind voldoende tijd om de computer als hulpmiddel te leren ervaren. Dit kan bij jonge kinderen verschillende maanden duren.
- 👉 Oefen zo dikwijls als je kan op computer in plaats van op papier.

Moet je kind kunnen typen?

Voor leerlingen die de computer of laptop nodig hebben om een ernstige lees- of schrijfbeperving te compenseren, is vroeg starten met typen wel aangewezen. Om de computer als schrift te kunnen gebruiken in de klas, is vlot kunnen typen een noodzaak. Leren typen is een automatiseringsproces. Dat verloopt voor leerlingen met een (leer)stoornis meestal moeizamer en het duurt ook langer. Goed en snel kunnen typen, bespaart hen nochtans enorm veel tijd en is nodig om volop van de mogelijkheden van de computer te profiteren. Best start men al vanaf de leeftijd van acht jaar. Leren typen op de traditionele manier is voor leerlingen met een leerstoornis meestal niet haalbaar omwille van hun ‘automatiseringsproblemen’. Ook hier kunnen softwareprogramma’s, waarmee de leerling op zijn eigen tempo kan werken, een prima hulpmiddel zijn om toch te leren typen.

- ☞ Oefen met een softwareprogramma dat duidelijke instructies geeft, niet te druk is en waarbij een afbeelding van het toetsenbord op het scherm staat. *Turbo Typing*, *Type Expert (Junior)* of *Typ-Top*¹ zijn voorbeelden die hieraan voldoen.
- ☞ Oefen liever dagelijks tien minuten dan éénmaal per week.
- ☞ Laat elke letter die getypt wordt hardop zeggen en schrijf in de beginfase de letter op de nagel van de vinger. Gebruik de verschillende geheugenkanalen tegelijk: horen, zien en voelen.
- ☞ Oefen enkel op tempo of op vaardigheid.
- ☞ Streef naar blind leren typen met tien vingers. Als dat niet lukt, leer dan met minder vingers typen en leer eventueel werken met een woordvoorspellingsprogramma².

Hoe overleg je met de school?

- ☞ Deel je zorgen over de trage evolutie van je kind.
- ☞ Deel je zorgen over je kind met verschillende mensen: de directie, de lera(a)r(en), de zorgcoördinator, de CLB-medewerker, de logopedist, de remedial teacher, andere ouders, ...
- ☞ Deel je zorgen over de toekomst van je kind. Blijf ongerust als je kind steeds meer achterstand oploopt. Laat je kind testen en laat de achterstand op papier vaststellen. Houd de rapporten en verslagen zelf goed bij.
- ☞ Vraag een overlegvergadering over het gebruik van de computer als compenserend hulpmiddel. Onderzoek voor- en nadelen. Pleit voor het leren gebruiken van een computer. Zelfs als de computer aanvankelijk maar tijdens één vak of uurtje per week of per dag gebruikt wordt, is dit een start.
- ☞ Gebruik de map 'Surfplank'. Zoek delen die je kind in de klas kan gebruiken.
- ☞ Volg samen met de leraar of iemand uit de school een minicursus *Word* zoals beschreven in deel 2.
- ☞ Plan de nodige zorg aan de hand van de bijlage 'Checklist: Met mijn computer naar de klas'.

Wat mag je van een school verwachten?

- ☞ Een school mag een leerling positief discrimineren. Een school mag een leerling evalueren op een wijze die verschilt van die voor andere leerlingen, als het maar gaat om dezelfde eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Concreet betekent dit dat een leerling spellingcontrole mag gebruiken bij een dictee. Een leerling mag ook een toets begrijpend lezen afleggen en de tekst laten voorlezen met voorleessoftware.
- ☞ De eindtermen zijn bedoeld als eindterm voor een school als geheel. Niet elke leerling moet voldoen aan elke eindterm. Zo kan een school beslissen een leerling toch te laten overgaan naar een volgende klas of niveau ook al heeft die leerling een tekort.
- ☞ Een school heeft geen verplichting om aanpassingen voor leerlingen met een specifieke stoornis door te voeren. De school mag hierin een eigen beleid voeren. Nochtans dringt de minister in de conceptnota 'Leerzorg' aan op redelijke aanpassingen binnen het gewone onderwijs.

Materiaal in deze map dat je kan gebruiken als ouder om je kind te ondersteunen met behulp van ICT

Bijlage bij deel 1 - Checklist 'Met mijn computer naar de klas'

Werk met de fiches uit:

Deel 2 - Word, mijn maatje in de les

Deel 3 - Mijn computer als coach bij het leren

Deel 4 - ICT als brug tussen capaciteit en beperking

¹ Productinformatie vind je in deel 5.

² Woordvoorspellingssoftware voorspelt welk woord de gebruiker wil typen en vermindert het aantal toetsaanslagen.